

наради “З любов’ю та турботою до дітей” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ditu.gov.ua/news/10030>. – Назва з титул. екрану. **9.** Тарас Кузьо. П’ять років Ющенко: більше кроків назад, ніж вперед [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.obozrevatel.com/news/2009/11/4/331159.htm>. – Назва з титул. екрану. **10.** Пять лет назад Ющенко стал президентом: итоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukranews.com/ru/news/ukraine/2010/.../10540>. – Назва з титул. екрану. **11.** Чем вошла в историю эпоха правления Виктора Ющенко? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.izvestia.com.ua/?/articles/2010/01/21/204034>. – Назва з титул. екрану.

12. Противоречивая пятилетка Ющенко. Что вы сделали хорошего, Виктор Андреевич? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.for-ua.com/comments/2010/02/17/101253.html>. – Назва з титул. екрану. **13.** Аслунд А. Як Україна стала ринковою економікою і демократією / Андерс Аслунд. – Вашингтон: Інститут міжнародної економіки Петерсона, 2009. – 345с.

УДК 324

УЧАСТЬ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ В ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРАХ

Володимир Кривошея,

доктор історичних наук,

головний науковий співробітник

Інституту політичних і етнонаціональних досліджень

ім. І. Ф. Кураса НАН України

У статті запропоновано розглянути участь у парламентських виборах як критерій класифікації політичних партій України. На основі аналізу виборів 1998, 2002, 2006, 2007 рр. робиться висновок про те, що формальна і реальна партійні системи досить сильно відрізняються одна від одної.

Ключові слова: *політичні партії, парламент, вибори, класифікація, партійна система.*

In the article it is suggested to consider participating in parliamentary election as a criterion of classification of political parties of Ukraine. On the basis of analysis of elections 1998, 2002, 2006, 2007 the conclusion is made that formal and real party systems differ much.

Keywords: *political parties, parliament, election, classification, party system.*

24 серпня 1991 р. Україну було проголошено незалежною державою. Наступного дня, 25 серпня, Президія Верховної Ради УРСР прийняла Указ про тимчасове припинення діяльності Компартії України, а 30 серпня – про заборону КПУ в Україні. Таким чином змінилася політична система. Вчені доходять спільної думки про два основні корені політичних партій у сучасній Україні – КПУ і УГС – УНР [1; 2].

Поступове збільшення кількості партій призводить до ситуації, яку голова Верховної Ради України В. Литвин охарактеризував так: «Усе це нагадує такий жаргонний вислів: гуляйте воші – завтра лазня» [3]. У зв'язку з цим, вважаємо, найперше слід встановити, що собою являють партії не за набором необхідним документів у Міністерстві юстиції, а за основним критерієм боротьби за владу – участю у президентських і парламентських виборах. Потрібно з'ясувати, до яких партій можна застосувати загально визнані критерії класифікації політичних партій [4].

У трьох останніх президентських виборах самостійно і в складі блоків брали участь всього 34 партії. У виборах 1999 р. було 17 учасників, 15 – у 2004 р., 11 – в 2010 р. Спостерігається тенденція падіння кількості суб'єктів виборчого процесу. 11 із 17 партій – учасників виборів 1999 р. в наступних кампаніях участі не брали: Конгрес українських націоналістів, Українська соціал-демократична партія, Селянська партія України, Патріотична партія України, партія «Соціал-демократичний союз», Партія Зелених України, Партія захисників Вітчизни, Народний рух України, три партії Виборчого блоку партій «Наш Президент – Євген Марчук» (Християнсько-народний союз, Українська селянсько-демократична партія, Українська республіканська партія).

Три партії взяли участь у двох президентських виборах: Прогресивна соціалістична партія України, Всеукраїнське політичне об'єднання «Єдина родина», Слов'янська партія.

У трьох президентських виборах участь взяли також лише три партії: Партія регіонів, Соцпартія і Компартія, причому в останніх виборах КПУ брала участь у складі блоку.

На останніх виборах як юридичні учасники виборчого процесу дебютували 8 з 11 політичних партій: Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», Народна партія, Народно-демократична партія, Всеукраїнське об'єднання «Свобода», Українська народна партія і в блоці «Блок лівих та лівоцентристських сил – виборчим блоком політичних партій» (Соціал-демократична партія України (об'єднана), політична партія «Союз лівих сил», партія «Справедливість»).

Участь у парламентських виборах відповідно до законодавства є монопольним правом політичних партій. Проаналізуємо участь

партій у чотирьох останніх виборах, зробивши акцент на самостійній участі партій у них та блокуванні.

Самостійно участь у парламентських виборах 1998 р. взяла 21 партія. При цьому найвищий рейтинг показали Комуністична партія України (24,65 % голосів), Народний рух України (9,40 %), Партія зелених України (5,43%) та Народно-демократична партія 1331460 (5,01%). Більш як 4 % отримали Всеукраїнське об'єднання «Громада», Прогресивна соціалістична партія України, Соціал-демократична партія України (об'єднана). Понад 3 % виборців віддали свої голоси за Народну партію, партію «Реформи і порядок», більш як 1 % – за Християнсько-демократичну партію України. Усі решта отримали менш як 1 %, що демонструє **таблиця 1**.

Таблиця 1

**Самостійна участь політичних партій
у парламентських виборах 1998 р.**

№	Назва партії	Кількість і відсоток голосів за партію
1.	Партія зелених України	1444264 (5,43%)
2.	Всеукраїнська партія трудящих	210622 (0,79%)
3.	Комуністична партія України	6550353 (24,65%)
4.	Народна партія (попередні назви: Народна аграрна партія України; Аграрна партія України)	978330 (3,68%)
5.	Народний рух України	2498262 (9,40%)
6.	Соціал-демократична партія України	85045 (0,32%)
7.	Народно-демократична партія (НДП)	1331460 (5,01%)
8.	Партія захисників Вітчизни	81808 (0,30%)
9.	Партія мусульман України	52613 (0,19%)
10.	Партія національно-економічного розвитку України	250476 (0,94%)
11.	Партія регіонів (попередні назви: Партія регіонального відродження України «Трудова солідарність України»; Партія регіонального відродження України)	241262 (0,90%)
12.	Партія «Реформи і порядок» (попередня назва: Партія «Наша Україна»)	832574 (3,13%)
13.	Партія «Союз»	186249 (0,70%)
14.	Всеукраїнське об'єднання «Громада»	1242235 (4,67%)
15.	Прогресивна соціалістична партія України	1075118 (4,04%)
16.	Республіканська християнська партія	143496 (0,54%)
17.	Соціал-демократична партія України (об'єднана) (попередня назва: Соціал-демократична партія України)	1066113 (4,01%)
18.	Українська національна асамблея	105977 (0,39%)

№	Назва партії	Кількість і відсоток голосів за партію
19.	Християнсько-демократична партія України	344826 (1,42%)
20.	Партія духовного, економічного і соціального прогресу	53147 (0,20%)
21.	Всеукраїнська партія жіночих ініціатив	154650 (0,58%)

У цих же виборах у складі блоків узяли участь 20 партій. Як бачимо з **таблиці 2**, блокування мало сенс для Соціалістичної партії України і Селянської партії України.

Таблиця 2

**Участь партій у складі блоків
у парламентських виборах 1998 р.**

№	Назва партії	Назва виборчого блоку	Кількість і відсоток голосів за блок
1.	Українська республіканська партія «Собор» (попередня назва: Українська республіканська партія)	Виборчий блок партій «Національний фронт»	721966 (2,71%)
2.	Конгрес українських націоналістів		
3.	Українська консервативна республіканська партія (Виборчий блок партій «Національний фронт»)		
4.	Ліберальна партія України	Виборчий блок партій «Партія праці та Ліберальна партія – РАЗОМ»	502969 (1,89%)
5.	Партія труда		
6.	Ліберально-демократична партія України (попередня назва: Ліберально-демократична партія «Захищена особистість. Приватне – понад усе!»)	Виборчий блок партій «Європейський вибір України»	37118 (0,13%)
7.	Українська селянська демократична партія		
8.	Ліберально-демократична партія України		
9.	Демократична партія України	Виборчий блок партій «Блок демократичних партій НЕП (народовладдя, економіка, порядок)	326489 (1,22%)
10.	Партія економічного відродження		

№	Назва партії	Назва виборчого блоку	Кількість і відсоток голосів за блок
11.	Соціалістична партія України	Виборчий блок Соціалістичної партії України та Селянської партії України «За правду, за народ, за Україну!»	2273788 (8,55%)
12.	Селянська партія України		
13.	Всеукраїнське об'єднання «Свобода» (попередня назва: Соціал-національна партія України)	Виборчий блок партій «Менше слів»	45155 (0,16%)
14.	Всеукраїнське політичне об'єднання «Державна самостійність України»		
15.	Партія «Віче» (попередня назва: Конституційно-демократична партія)	Виборчий блок партій «СЛОН – Соціально-ліберальне об'єднання»	241367 (0,90%)
16.	Партія «Міжрегіональний блок реформ»		
17.	Партія «Християнсько-демократичний союз» (попередня назва: Християнсько-народний союз)	Виборчий блок партій «Вперед, Україно!»	461924 (1,73%)
18.	Українська християнсько-демократична партія		
19.	Слов'янська партія	Виборчий блок партій «Трудова Україна»	813326 (3,06%)
20.	Українська партія справедливості – Союз ветеранів, інвалідів, чорнобильців, афганців		

Парламентські вибори 2002 р. у складі 33 суб'єктів виборчого процесу повторили кількість самостійних учасників і вдвічі збільшилася кількість партій – учасників блоків. Виправданою тактика самостійної боротьби була для трьох партій: Комуністичної, Соціалістичної, Соціал-демократичної партії України (об'єднаної).

Таблиця 3

Самостійна участь політичних партій у парламентських виборах 2002 р.

№	Назва партії	Кількість і відсоток голосів за партію
1.	Партія зелених України	338252 (1,30%)
2.	Всеукраїнська партія трудящих	88842 (0,34%)
3.	Всеукраїнська партія «Нова сила»	26299 (0,10%)
4.	«Жінки за майбутнє» Всеукраїнське політичне об'єднання	547916 (2,11%)
5.	Комуністична партія робітників і селян	106904 (0,41%)

№	Назва партії	Кількість і відсоток голосів за партію
6.	Комуністична партія України	5178074 (19,98%)
7.	Комуністична партія України (оновлена)	362712 (1,39%)
8.	Народна партія вкладників та соціального захисту	27273 (0,10%)
9.	Народно-демократична партія патріотів України	91098 (0,35%)
10.	Партія вільних демократів	299764 (1,15%)
11.	Партія «Родина»	201157 (0,77%)
12.	Партія «Справедливість»	21957 (0,08%)
13.	Політична партія Ліберальна Україна (попередня назва: Ліберальна партія України (оновлена))	8353 (0,03%)
14.	Селянська партія України	98428 (0,37%)
15.	Соціал-демократична партія України	68664 (0,26%)
16.	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	1626721 (6,27%)
17.	Соціалістична партія України	1780642 (6,87%)
18.	Українська морська партія	29025 (0,1%)
19.	Українська національна асамблея	11839 (0,04%)
20.	Українська політична партія «Християнський рух»	23591 (0,09%)

З 42 партій, які брали участь у виборах у блоках, тактика блокування 17 партій у три виборчі блоки політичних партій «Блок Віктора Ющенка «Наша Україна», «За Єдину Україну!», «Виборчий блок Юлії Тимошенко» дала позитивні результати (таблиця 4).

Таблиця 4

**Участь партій у складі блоків
у парламентських виборах 2002 р.**

№	Назва партії	Назва виборчого блоку	Кількість і відсоток голосів за блок
1.	Народний рух України	Виборчий блок політичних партій «Блок Віктора Ющенка «Наша Україна»	6108088 (23,57%)
2.	Партія «Реформи і порядок» (попередня назва: Партія «Наша Україна»)		
3.	Партія «Християнсько-демократичний союз» (попередня назва: Християнсько-народний союз)		
4.	Партія «Солидарність»		
5.	Республіканська християнська партія		
6.	Українська народна партія		
7.	Політична партія «Вперед, Україно!»		
8.	Ліберальна партія України		
9.	Конгрес українських націоналістів		

№	Назва партії	Назва виборчого блоку	Кількість і відсоток голосів за блок
10	Партія промисловців і підприємців України	Виборчий блок політичних партій «За Єдину Україну!»	3051056 (11,77%)
11	Партія регіонів		
12	Політична партія «Трудова Україна»		
13	Народно-демократична партія (НДП)		
14	Народна партія (попередні назви: Народна аграрна партія України; Аграрна партія України)	Виборчий блок політичних партій «Виборчий блок Юлії Тимошенко»	1882087 (7,26%)
15	Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»		
16	Українська республіканська партія «Собор»		
17	Українська соціал-демократична партія	Виборчий блок політичних партій «Блок Наталії Вітренко»	836198 (3,22%)
18	Прогресивна соціалістична партія України		
19	Партія «Єдина Україна» (попередня назва: Партія освітян України)	Виборчий блок політичних партій «Команда озимого покоління»	525025 (2,02%)
20	Українська селянська демократична партія		
21	Партія «Віче» (попередня назва: Конституційно-демократична партія)		
22	Ліберально-демократична партія України		
23	Єдиний центр		
24	Молодіжна партія України		
25	Українська партія «Єдність»	Виборчий блок політичних партій «Єдність»	282491 (1,09%)
26	Політична партія «Молода Україна»		
27	Партія «Соціалістична Україна» (попередня назва – партія «Народний вибір»)		
28	Партія «Громадська сила» попередня назва: Партія «Соціал-демократичний союз»		
29	Українська партія Справедливості – Союз ветеранів, інвалідів, чорнобильців, афганців	Виборчий блок політичних партій «Народний рух України»	41730 (0,16%)
30	Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Центр»		
31	Народний рух України за єдність	Виборчий блок політичних партій «Проти всіх»	29665 (0,11%)
32	Патріотична партія України		
33	Політична партія малого і середнього бізнесу України		

№	Назва партії	Назва виборчого блоку	Кількість і відсоток голосів за блок
34.	Демократична партія України	Виборчий блок політичних партій «Демократична партія України – партія «Демократичний союз»	227393 (0,87%)
35.	Партія «Демократичний союз»		
36.	Партія «Русь»	Виборчий блок політичних партій «Руський блок»	190839 (0,73%)
37.	Партія «Руський блок»		
38.	Партія «Союз»		
39.	Партія «За права людини»	Виборчий блок політичних партій «ЗУБР» (За Україну, Білорусію, Росію)	112259 (0,43%)
40.	Партія «Світло зі Сходу»		
41.	Всеукраїнська партія міжнаціонального порозуміння «Новий світ»	Виборчий блок політичних партій Українська партія та Всеукраїнська партія міжнаціонального порозуміння «Новий Світ»	
42.	Українська партія		

Під час виборів 2006 р. було 45 суб'єктів виборчого процесу: 18 блоків і 28 партій пішли на вибори самостійно. Цього разу лише Партія регіонів використала можливості отримання самостійного високого результату.

Таблиця 5

Самостійна участь політичних партій у парламентських виборах 2006 р.

№	Назва партії	Кількість і відсоток голосів за партію
1.	Партія зелених України	137858 (0,54%)
2.	Всеукраїнське об'єднання «Свобода»	91321 (0,36%)
3.	Всеукраїнська партія «Нова сила»	12522 (0,04%)
4.	Політична партія «Партія екологічного порятунку «ЕКО+25%»	120238 (0,47%)
5.	Всеукраїнська партія народної довіри	29899 (0,11%)
6.	Комуністична партія України	929591 (3,66%)
7.	Комуністична партія України (оновлена)	68602 (0,29%)
8.	Ліберальна партія України	12098 (0,04%)
9.	Народний рух України за єдність	34723 (0,13%)
10.	Партія «Відродження»	245188 (0,96%)

№	Назва партії	Кількість і відсоток голосів за партію
11.	Партія «Віче»	441912 (1,74%)
12.	Партія національно-економічного розвитку України	60195 (0,23%)
13.	Партія пенсіонерів України	51097 (0,20%)
14.	Партія регіонів	8148745 (32,14%)
15.	Партія соціального захисту	14649 (0,05%)
16.	Політична партія «Вперед, Україно!»	6934 (0,02%)
17.	Політична партія «Європейська столиця»	12027 (0,04%)
18.	Політична партія «Третя сила»	34963 (0,13%)
19.	Політична партія «Трудова Україна»	24942 (0,09%)
20.	Українська національна асамблея	16397 (0,06%)
21.	Політична партія України «Русь Єдина»	30917 (0,12%)
22.	Селянська партія України	79160 (0,31%)
23.	Соціалістична партія України	1444224 (5,69%)
24.	Соціально-християнська партія	22953 (0,09%)
25.	Українська консервативна партія	25123 (0,09%)
26.	Соціально-екологічна партія «Союз. Чорнобиль. Україна»	23 987 (0,09 %)
27.	Українська партія «Зелена планета»	96734 (0,38%)
28.	Українська партія честі, боротьби з корупцією та організованою злочинністю	28818 (0,11%)

На рівні попередніх виборів (у порівнянні 45 і 49) залишилась кількість партій, які намагалися отримати голоси у складі блоків. Лише 7 партій подібна тактика задовольнила.

Таблиця 6

**Участь партій у складі блоків
у парламентських виборах 2006 р.**

№	Назва партії	Назва блоку	Кількість голосів за блок
1.	Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	«Блок Юлії Тимошенко»	5652876 (2,29%)
2.	Українська соціал-демократична партія		
3.	Українська республіканська партія «Собор» (попередня назва: Українська республіканська партія)	Блок «Наша Україна»	3539140 (3,95%)
4.	Конгрес українських націоналістів		
5.	Народний рух України		
6.	Партія «Християнсько-демократичний союз» (попередня назва: Християнсько-народний союз)		
7.	Політична партія «Наша Україна» (попередні назви: Народний союз «Наша Україна», «Політична партія «Народний союз «Наша Україна»)		

№	Назва партії	Назва блоку	Кількість голосів за блок
8.	Прогресивна соціалістична партія України	Блок Наталії Вітренко «Народна опозиція»	743704 (2,93%)
9.	Партія «Русь» (попередня назва: Партія «Русько-Український союз» (Русь))		
10.	Партія «Справедливість» (попередня назва Партія Всеукраїнського об'єднання лівих «Справедливість»)	«Народний блок Литвина»	619905 (2,44%)
11.	Українська селянська демократична партія		
12.	Народна Партія (попередні назви: Народна аграрна партія України; Аграрна партія України)		
13.	Українська народна партія	Український народний блок Костенка і Плюща	476155 (1,87%)
14.	Політична партія «Україна соборна»		
15.	Партія відродження села (попередня назва: Партія вільних селян і підприємців України)		
16.	Громадянська партія «Пора»	«Громадянський блок ПОРА-ПРП»	373478 (1,47%)
17.	Партія «Реформи і порядок» (попередня назва: Партія «Наша Україна»)		
18.	Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Центр»	«Опозиційний блок Не Так!»	257106 (1,01%)
19.	Соціал-демократична партія України (об'єднана) (попередня назва: Соціал-демократична партія України)		
20.	Республіканська партія України		
21.	«Жінки за майбутнє» Всеукраїнське політичне об'єднання (попередня назва: Жіноча демократична партія)		
22.	Партія захисників Вітчизни	Блок Юрія Кармазіна	165881 (0,65%)
23.	Всеукраїнська партія миру і єдності (ВІМЄ)		
24.	Партія «Національно-демократичне об'єднання «Україна»	Блок НДП	126586 (0,49%)
25.	Народно-демократична партія (НДП)		
26.	Демократична партія України		
27.	Християнсько-демократична партія України		
28.	Партія «Громадська сила» Попередня назва: партія «Соціал-демократичний союз»	«Блок Лазаренка»	76950 (0,30%)
29.	Всеукраїнське об'єднання «Громада»		
30.	Соціал-демократична партія України		

№	Назва партії	Назва блоку	Кількість голосів за блок
31.	Слов'янська партія	Виборчий блок політичних партій «За Союз»	51569 (0,20%)
32.	Партія «Соціалістична Україна» (попередня назва – партія «Народний вибір»)		
33.	Політична партія «Вітчизна»		
34.	Партія «Союз»		
35.	Всеукраїнська партія трудящих	«Виборчий блок «Держава – трудовий союз»	36396 (0,14%)
36.	Політична партія «Держава»		
37.	Партія «Селянський блок аграрна Україна» (попередня назва – Політична партія «Народна партія «Нова Україна»)	Селянський блок «Аграрна Україна»	25675 (0,11%)
38.	Партія «Народний блок» (попередня назва: Партія захисту пенсіонерів України)	Виборчий блок «Влада народу»	24243 (0,09%)
39.	Всеукраїнська Чорнобильська народна партія «За добробут та соціальний захист народу»		
40.	Партія народної дії «Надія» (попередня назва: Політична партія «Партія здоров'я»)	«Блок Бориса Олійника та Михайла Сироти»	21649 (0,08%)
41.	Партія «Сильна Україна» попередня назва – Трудова партія України		
42.	Українська партія «Єдність»		
43.	Партія свободи	Виборчий блок «Євген Марчук – Єдність»	17004 (0,06%)
44.	Партія «Солідарність жінок України»		
45.	Партія «Жінки України»	«Блок безпартійних Сонце»	12620 (0,04%)
46.	Всеукраїнське політичне об'єднання «Єдина родина»		
47.	Патріотична партія України	Блок «Патріоти України»	11503 (0,04%)
48.	Українська національна консервативна партія		
49.	Політична партія «Совість України»		

У парламентських виборах 2007 р. взяли участь 10 блоків і 10 партій. У блоки об'єдналися 32 партії. Усього 42 партії були учасниками цих виборів. З 10 партій, які йшли на вибори самостійно дві (Партія регіонів і комуністична) отримали очікуваний результат.

Таблиця 7

**Самостійна участь політичних партій
у парламентських виборах 2007 р.**

№	Назва партії	Кількість і відсоток голосів за партію
1.	Партія зелених України	94505 (0,40%)
2.	Всеукраїнське об'єднання «Свобода» (попередня назва: Соціал-національна партія України)	178660 (0,76%)
3.	Всеукраїнська партія народної довіри (попередня назва: Партія захисту знедоленого народу України)	5342 (0,02%)
4.	Комуністична партія України	1257291 (5,39%)
5.	Комуністична партія України (оновлена)	68 602 (0,29%)
6.	Прогресивна соціалістична партія України	309088 (1,32%)
7.	Партія вільних демократів (попередня назва: Політична партія «Яблуко»)	50852 (0,21%)
8.	Партія національно-економічного розвитку України	33489 (0,14%)
9.	Партія регіонів	8013895 (34,37%)
10.	Соціалістична партія України	668234 (2,86%)

14 партій у складі 3 блоків пройшли до Верховної Ради. Звичайно, у складі блоку є хребтова партія, яка і забезпечує виборчий процес, інші ж представлені загальноукраїнськими, іноді регіональними лідерами. Такий стан речей прокоментував народний депутат від ПР М. Четов: «Беремо приклад – Блок «НУ-НС»: 9 політичних сил, які об'єдналися в один блок. Я можу чітко сказати, поклавши руку на серце, що пройшли б лише дві партії: пройшла б «Наша Україна», оскільки там лідер – Ющенко, і пройшла б Європейська партія, яку очолює Катеринчук. Інші політичні сили з рейтингом 0,1% ніколи б не пройшли до парламенту» [5].

**Участь партій у складі блоків
у парламентських виборах 2007 р.**

№	Назва партії	Назва блоку	Кількість і відсоток голосів за блок
1.	Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	«Блок Юлії Тимошенко»	7162193 (30,71%)
2.	Українська соціал-демократична партія		
3.	Партія «Реформи і порядок» (попередня назва: Партія «Наша Україна»)		
4.	Політична партія «Наша Україна» (попередні назви: Народний союз «Наша Україна», політична партія «Народний союз «Наша Україна»)	Блок «Наша Україна – Народна самооборона»	3301282 (14,15%)
5.	Українська республіканська партія «Собор» (попередня назва: Українська республіканська партія)		
6.	Громадянська партія «Пора»		
7.	Народний рух України		
8.	Партія захисників Вітчизни		
9.	Партія «Християнсько-демократичний союз» (попередня назва: Християнсько-народний союз)		
10.	Політична партія «Вперед, Україно!»		
11.	Українська народна партія		
12.	Політична партія «Європейська партія України»		
13.	Народна партія (попередні назви: Народна аграрна партія України; Аграрна партія України)		
14.	Партія «Сильна Україна» попередня назва – Трудова партія України		
15.	Всеукраїнська партія миру і єдності (ВІМЄ)	Блок «Всеукраїнська громада»	165881 (0,65%)
16.	Народно-демократична партія (НДП)	Виборчий блок Людмили Супрун – Український регіональний актив (УРА)	80944 (0,34%)
17.	Демократична партія України		
18.	Республіканська християнська партія		
19.	Партія пенсіонерів України	«Блок партії пенсіонерів України»	34845 (0,14%)
20.	Партія «Народний блок» (попередня назва: Партія захисту пенсіонерів України)		

№	Назва партії	Назва блоку	Кількість і відсоток голосів за блок
21.	Всеукраїнська Чорнобильська народна партія «За добробут та соціальний захист народу»	«Український народний блок»	28414 (0,12%)
22.	Політична партія «Україна соборна»		
23.	Українська селянська демократична партія	Селянський блок «Аграрна Україна»	25675 (0,11%)
24.	Партія відродження села (попередня назва: Партія вільних селян і підприємців України)		
25.	Політична партія «Народна партія «Нова Україна»		
26.	Соціально-християнська партія	Блок «Християнський блок»	24597 (0,10%)
27.	Всеукраїнська політична партія – екологія та соціальний захист		
28.	Партія «Союз»	Виборчий блок політичних партій «КУЧМА» (Конституція – Україна – Честь – Мир – Антифашизм)	23676 (0,10%)
29.	Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Центр»		
30.	Політична партія малого і середнього бізнесу України	Блок «Всеукраїнська громада»	12327 (0,05%)
31.	Політична партія «Совість України»		
32.	Всеукраїнська партія миру і єдності		
33.	Партія «Національно-демократичне об'єднання «Україна»		

69 партій участі у виборах до Верховної Ради ніколи не брали. Цю групу партій варто розділити на дві підгрупи: 1) партії, які мали юридичну можливість скористатися правом участі у виборах; 2) партії, які юридично ще могли скористатися своїм правом участі у виборах.

Першу групу складають 29 партій, які не використали можливості боротьби за реалізацію влади через парламент. Голова Верховної Ради В. Литвин заявив в інтерв'ю телеканалу «Рада». «У нас 180 партій. Партії найчастіше створюють під вибори. Я особисто знаю людей, які професійно займаються тим, що створюють партії, а потім їх продають за гроші під вибори, під ключ» [3].

Таблиця 9

Втрачені можливості участі в парламентських виборах

№	Назва партії	Дата реєстрації	Кількість втрачених можливостей
1.	Християнсько-ліберальна партія України	02.08.1995	4
2.	Партія радикального прориву	16.01.1998	4
3.	Політична партія «Селянська Україна»	26.01.1999	4
4.	Партія «Прагматичний вибір»	06.07.2000	3
5.	Політична партія «Нова політика»	14.02.2001	3
6.	Політична партія «Організація українських націоналістів» (ОУН)	14.02.2001	3
7.	Зелена екологічна партія України «Райдуга» (попередня назва: Екологічна партія України «Захист»)	20.03.2001	3
8.	Всеукраїнська партія духовності і патріотизму	30.03.2001	3
9.	Політична партія «Партія правозахисту»	08.06.2001	3
10.	Політична партія «Союз анархістів України»	28.12.2002	2
11.	Всеукраїнська політична партія «БРАТСТВО»	05.08.2004	2
12.	Партія «Народна влада»	01.09.2004	2
13.	Партія державного нейтралітету України	13.10.2004	2
14.	Політична Партія «Всеукраїнський патріотичний союз»	18.01.2005	2
15.	Партія «Наш дім Україна»	16.02.2005	2
16.	«КМКС» «Партія уторців України»	17.02.2005	2
17.	Політична партія «Нова демократія»	14.03.2005	2
18.	Народна екологічна партія	25.02.2005	2
19.	Демократична партія уторців України	24.03.2005	2
20.	Політична партія «Могутня Україна»	24.03.2005	2
21.	Партія «Громадянська солідарність»	25.03.2005	2
22.	Партія труда	25.03.2005	2
23.	Політична партія «Справедлива Україна»	25.03.2005	2
24.	Політична партія «Соціал-патріотична асамблея слов'ян»	14.02.2006	1
25.	Політична партія «Народно-трудова партія України»	11.04.2006	1
26.	Політична партія «Спільна дія»	10.07.2006	1
27.	Політична партія «Спільна дія»	10.07.2006	1
28.	Ліберально-гуманістична партія «Товариш»	15.09.2006	1
29.	Політична партія «Велика Україна»	15.09.2006	1

Стосовно цієї групи резервних партій прозвучала засторога М. Чечетова: «На цьому робиться бізнес: реєструють політичну партію, і зненацька загоряється якась політична зірка на небосхилі. Своєї політичної партії у неї немає, до виборів – навіть не рік, а

сім місяців, а за законодавством для участі у виборчій кампанії з моменту реєстрації партії має пройти один рік. Тоді ця наднова політична зірка купує цю партію, очолює її, а цій партії уже років сім чи п'ять, вона законсервована. Тобто у нас дійсно політичні партії стали товаром» [5].

Серед партій-учасників парламентського виборчого процесу є також кілька груп. У нинішніх партій протягом чотирьох останніх парламентських виборів була можливість використати право участі 319 разів, проте це зробили лише 206 (64,5 %), при цьому лише 76 разів (37 %) самостійно і 130 (67 %) – у блоках.

До групи «старих» партій, які мали можливість скористатися виборами до Верховної Ради чотири рази, належать 37 партій. З них дві брали участь у таких виборах 14 партій, тобто завжди виконували свої статутні вимоги. Серед них дві, які завжди робили це самостійно (Комуністична партія України і Партія Зелених України), дві партії тричі самостійно і раз у блоці (Партія регіонів і Соціалістична партія України), Прогресивна соціалістична партія України двічі самостійно і двічі у блоках, 5 партій самостійно виступали один раз і тричі у блоках (Народний рух України, Народна партія, Народно-демократична партія, Партія «Реформи і порядок», Партія «Союз»). 12 партій свої можливості використали на 75 %, 5 – на 50 %, 6 – на 25 %.

44 партії мали можливість тричі взяти участь у парламентських виборах. З них 100-відсотково скористалися цим правом лише 5 партій, причому лише політична партія «Вперед, Україно!» виступала 1 раз самостійно і 2 – у блоці, всі ж інші блокувалися.

19 партій на 66 % скористалися правом участі у виборах. Чотири з них двічі виступали самостійно (Всеукраїнська партія народної довіри, Всеукраїнська партія «Нова сила», Партія вільних демократів, Комуністична партія України (оновлена)), 5 – по одному разу самостійно і по разу у блоці, 10 – лише у блоках. 20 партій скористались цим правом на 33 %, з них 8 – самостійно, 12 – у блоках.

19 партій мали змогу взяти участь у виборах 2006 і 2007 рр., з них лише 5 були їх учасниками двічі (Соціально-християнська партія, яка перебуває у стані ліквідації згідно з рішенням V позачергового з'їзду Партії від 24 травня 2008 р., один раз самостійно і один раз у блоці, чотири партії – двічі у складі блоків). 14 же партій скористувалися цим правом на 50 %.

Політична партія «Європейська партія України» скористалась єдиною можливістю і взяла участь у виборах, долучившись до блоку.

Вищенаведена класифікація політичних партій дозволяє здійснити конкретно-політологічний підхід до кожної, зрозумівши

їхнє місце у виборчих процесах, а відповідно – й у боротьбі за владу, вичленити формальну партійну систему [6], яку складають юридично зареєстровані партії, і реальну партійну систему, тобто ті партії, за які голосують виборці.

1. Поліщук І. Політичні партії як суб'єкт виборчого процесу / Ігор Поліщук // Політичний менеджмент. – 2005. – № 6. – С. 47. 2. Українські ліві: між ленінізмом і соціал-демократією / За редакцією О. Гораня, О. Майбороди. – К., 2000. – С. 52. 3. Литвин запропонував перереєструвати партії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://ukranews.com/uk/news/ukraine/2010/05/22/19174>. – Назва з титул. екрану. 4. Шведа Ю. Р. Теорія політичних партій і партійних систем / Юрій Романович Шведа. – Львів, 2002. 5. PR: В Украине существует рынок политических партий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ubr.ua/ukraine-and-world/power/pr-v-ukraine-sushestvuet-rynok-politicheskikh-partii-47195>. 6. – Назва з титул. екрану. 6. Райковський Б. Сучасні політичні партії та блоки у виборчих процесах / Броніслав Райковський // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2008. – № 1. – С. 26.

УДК 324

ВИБОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОНОВЛЕННЯ І ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ

*Наталія Нікончук,
аспірантка Інституту європейських досліджень
НАН України*

Автор статті аналізує етапи становлення та трансформації політичної еліти незалежної України. Також розглянуто чинники впливу виборів на оновлення та селекцію політичної еліти України.

Ключові слова: політична еліта, політичні лідери, етапи становлення, трансформація, вибори.

The author of this paper analyzes the stages of becoming and transformation of political elite of independent Ukraine. The factors of influence of election on an update and selection of political elite of Ukraine are also reviewed.

Keywords: political elite, political leaders, stages of becoming, transformation, election.